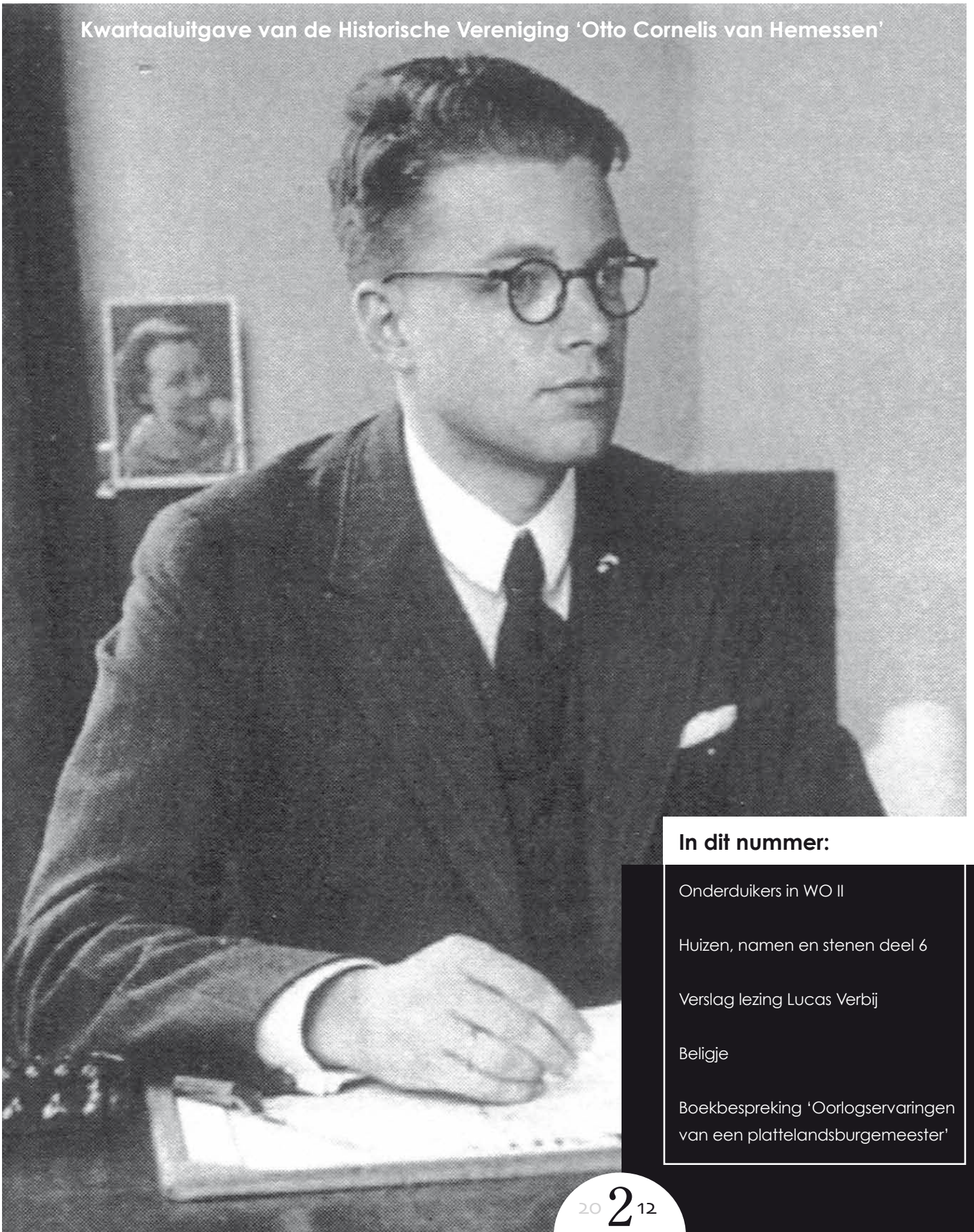

de Jacobsladder

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'Otto Cornelis van Hemessen'

In dit nummer:

Onderduikers in WO II

Huizen, namen en stenen deel 6

Verslag lezing Lucas Verbij

Belgie

Boekbespreking 'Oorlogservaringen van een plattelandsburgemeester'

Bij de voorplaat

Dirk Rijnders, burgemeester tijdens WO II

32e jaargang nr. 2, april, mei, juni 2012

Erelid

- D. Brouwer de Koning, oud-burgemeester van Jacobswoude
- C. Karmelk, oud-penningmeester van de vereniging (2012†)

Voorzitter

- Ben Beukenholdt, Thuisweide 30, 2481 BK Woubrugge, telefoon 0172-519247, e-mail benbeukenholdt@hotmail.com

Secretaris

- Arjen Schreuder, Sterrenkroos 23, 2481 CM Woubrugge, telefoon 0172-518586, e-mail arjenschreuder@casema.nl

Penningmeester

- Frits Rohling, Theo Bosmanlaan 17, 2355 DA Hoogmade, telefoon 071-5018645, e-mail tjerkhiddes@kpnplanet.nl

Bestuursleden

- Ewout van der Dussen, Boddens Hosangweg 24C, 2481 KZ Woubrugge, telefoon 0172-519129, e-mail vd.dussen@hccnet.nl
- Nico van Hemessen, van Woudeweg 17, 2481 XM Woubrugge, telefoon 0172-795123, e-mail nicovanhemessen@orange.nl
- Thea Kok-Lansbergen, Emmalaan 74, 2481 BB Woubrugge, telefoon 0172-518585, e-mail kok.lansbergen@inter.nl.net

Redactie

Ewout van der Dussen
Thea Kok-Lansbergen (eindredactie)
Arjen Schreuder
e-mail uitgelezen.teksten@inter.nl.net

Basisvormgeving en opmaak

Blikveld, Den Haag

Aan dit nummer werkten mee

Henk Houtman
Rie Kammeraat

Foto's en illustraties

Hugo Tander
Collectie Jan Stigter
Diverse familiearchieven

Fotobewerking

Hugo Tander

www.hemessen.nl

.....

Op tijd opzeggen!

Wilt u – om wat voor reden dan ook – uw lidmaatschap van de Historische Vereniging niet verlenen, vergeet dan niet dit tijdig (vóór 1 december) schriftelijk te melden aan onze penningmeester: Frits Rohling, Theo Bosmanlaan 17, 2355 DA Hoogmade.

Contributie

Wilt u de Jacobs ladder voortaan ook graag elk kwartaal thuis ontvangen?
Bel, schrijf of mail dan naar onze secretaris, Arjen Schreuder.

De contributie bedraagt € 13,- per jaar; en € 17,- voor hen die dit blad per post ontvangen. Te voldoen (bij voorkeur via de acceptgiro die u aan het begin van het jaar ontvangt) op onze rekening bij de Regiobank, nummer 85.00.17.416 t.n.v. Penningmeester Historische Vereniging 'Otto Cornelis van Hemessen', Theo Bosmanlaan 17, 2355 DA Hoogmade

ISSN 0168-1079

© Historische Vereniging 'Otto Cornelis van Hemessen'.
Niets uit deze uitgave mag vernoemd, verspreid en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Van de voorzitter

Helaas kon ik niet aanwezig zijn op de bijeenkomst in Hoogmade. Van velen heb ik gehoord dat het een bijzonder geslaagde avond was. Dat is goed om te horen. Het is altijd leuk als zaken die je als bestuur organiseert een succes blijken te zijn.

Als u dit leest is de Algemene Leden Vergadering weer achter de rug. We gaan ervan uit dat deze avond ook geslaagd is. Met een deskundige inleider als Eb van de Vechte kan dat niet anders.

Begin mei hadden we onze bestuursvergadering waar we voor de ALV de laatste puntjes op de beroemde 'i' zetten. We hebben de waterrecreatiedag doorgenomen en gesproken over de excursie in het najaar. Altijd weer een uitdaging om iets interessants te bedenken. Ik ben er zeker van dat we hierin zullen slagen.

Verder hebben we uitvoerig gesproken over de samenwerking met de Stichting tot behoud van het Cultureel Erfgoed in Jacobswoude, over uit te geven boekjes m.b.t. lokale onderwerpen enz. enz. Enfin, u zal het allemaal horen en lezen.

Het komt wel eens voor dat stukken of verhalen wat te lang zijn, waardoor we ze niet integraal kunnen plaatsen. Omdat we weten dat er heel veel tijd in de voorbereiding van artikelen gaat zitten, en we niet willen dat er interessante gegevens verloren gaan, overwegen we de stukken of stukjes waarvoor in de Jacobs ladder helaas geen plaats is voortaan op onze website plaatsen.

Ook de inhoud van deze Jacobs ladder zal u, hoop ik, weer veel genoeg bezorgen.
Veel leesplezier!

Mooie groet,
Ben Beukenholdt

We heten onze nieuwe leden van harte welkom:

- A.E. van Goozen (Hoogmade)
- K. Vollebregt (Woubrugge)
- P. van der Meer (Hoogmade)
- R. Scholma (Hoogmade; Witte Weekblad)
- E. Verhaar (Leimuiden; AD)

Helaas moesten we afscheid nemen van:

- Henk Wagenaar (Woubrugge)†
- Kees van der Meer (Hoogmade)†

Lucas Verbij: 'The Murphy Mill', het molenproject van mijn leven'

door Ewout van der Dussen

"Het bouwen van 'The Murphy Mill' in San Francisco was het project van mijn leven", zo vertelde molenmaker Lucas Verbij tijdens zijn lezing begin april in Hoogmade, voor leden en niet-leden van de vereniging.

Voor een goed gevulde 'Drieluik', waaronder naar schatting een tiental molenaars, gaf Lucas Verbij een afwisselend en boeiend overzicht over de vele kanten van het oude familiebedrijf in Hoogmade. Lucas is de achterkleinzoon van Hendricus Verbij die het bedrijf in 1868 stichtte.

Lucas Verbij aan het werk bij 'The Murphy Mill'.

Tijdens een uitgebreide presentatie passeerden er op het scherm – hoe kan het anders – heel veel molens. Molens waar onderhoud aan werd verricht, sterk verwaarloosde molens die geheel zijn gerestaureerd, maar ook beelden van molens die werden verplaatst; molens die door uitbreiding van woongebieden in de knel kwamen te staan. Onder andere het grote transport van de Bosmolen die oorspronkelijk in Leiderdorp stond en na restauratie op het bedrijf naar Koudekerk (in het verlengde van Ofwegen) werd vervoerd en daar geplaatst.

Aardig was het verhaal van de slimme verkoop-overdracht van de molen van Rijsburg naar Voorhout. Normaal moet er overdrachtsbelasting worden betaald bij verkoop van onroerend goed. Bij deze gelegenheid vond de verkoop plaats met de molen hangend aan een grote kraan en de notaris aan een tafeltje langs de weg; waarmee het een aan- en verkoop van roerend goed was.

De rood geschilderde Kalkmolen

Enige rumoer en gemompel gaf het verhaal van Verbij over het verplaatsen van de Kalkmolen uit Leiderdorp en daarbij de verandering van kleur. Deze wipmolen met groot achterstallig onderhoud moest weg uit de Kalkpolder vanwege de verslechterde molenbiotoop. Na een grote opknapbeurt op het eigen terrein, werd de molen - met zijn groene bovenhuis - verplaatst naar de Doespolder. Daar heeft de molen, samen met de Doesmolen, als molentweegang weer een functie in het droogmalen van de polder. Met de andere plaats heeft de molen na korte tijd ook de rode kleur van de Doesmolen gekregen, waardoor een stukje historie van zijn vroegere plaats zichtbaar is geworden. Het protestante polderbestuur van de Kalkpolder had ooit voor groen gekozen. Navraag bij molenaar Arie Driesprong van de Doesmolen leert dat 'de kleur niet specifiek gebonden is aan een geloof; een moslim molen zou ook groen of rood kunnen zijn'. In het boeiende verhaal kwam ook de toenemende belangstelling voor molens in Amerika naar voren, waar men oude verwaarloosde molens in ere herstelt, en in Japan waar het molenbedrijf nieuwe molens mag bouwen die omgeven worden door tulpenvelden. "De

300.000 tulpen zijn duurder dan de molen", aldus Verbij.

The Murphy Mill

'Het restaureren en herbouwen van 'The Murphy Mill' is voor het bedrijf een bijzonder project geweest. Niet alleen omdat het een zeer grote molen was met wieken van 35 meter en die als bijzonderheid ook een windroos had op de kap waardoor de molen zichzelf goed in de wind houdt, maar ook omdat 'er strijd moest worden geleverd over het betalen van de rekeningen'. Na negen jaar kon in september 2011 de kap met een gewicht van 60 ton worden geplaatst. Verbij: "In verband met de onzekere betaling had ik nog een belangrijk onderdeel van de windroos achtergehouden." Behalve het restaureren en bouwen van nieuwe molens in Amerika en Japan verzorgt het bedrijf ook de opleiding van de molenaars die voor de molens gaan zorgen.

Het was overigens niet de eerste molenlezing door een Verbij, onder auspiciën van de historische vereniging. De eerste was 28 jaar geleden, op 24 april 1984, door de vader van Lucas, de heer Hendricus Verbij, toen nog in gebouw De Wijk. Het onderwerp was 'Molens in de gemeente Woubrugge' en zijn verhaal werd geïllustreerd met dia's van de heer A.C. van Mil uit Ofwegen.

Meer over het verplaatsen en de achtergrond van de Kalkmolen in Jacobslander nr. 2 van 2010.

Professor Henk van der Linden overleden

door Ewout van der Dussen

Op 30 maart is Professor Henk van der Linden overleden. Van der Linden, Alphenaar van geboorte, was oud-hoogleraar rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en woonde in Rozendaal. Hij heeft zich veel met de historie van onze streek en ook met Woubrugge bezig gehouden. Zo promoveerde hij op zijn proefschrift 'De Cope', over de wijze van ontginning van de streek in zogenoemde Cope. De namen Boskoop en Nieuwkoop verwijzen daar nog naar. Ook publiceerde en sprak hij over de ligging van de vroegere plaatsen Jacobsoude en Esselijckewoude. Daarbij wees hij het idee van O.C. van Hemessen, dat vroeger in de polder het dorp Jacobswoude had gelegen, aanvankelijk naar het rijk der fabelen. Zijn ideeën zijn in de Jacobslander vele keren aan de orde geweest. Met name historicus P.C. Beunder weerlegde zijn theorie. Van der Linden maakte bij de gemeentelijke herindeling in 1991 met Leimuiden en Rijsaterwoude dan ook bezwaar tegen de naam Jacobswoude. Uit onderzoek van Van der Linden bleek dat in Noord Duitsland, het gebied Das Alte Land eenzelfde ontginningsstructuur had als de Rijnstreek.

Grondlegger was Priester Hendrik die rond 1113 op verzoek van de aartsbisschop van Bremen met een groep Hollanders, mogelijk uit Rijsaterwoude, daarheen was getrokken om het nog woeste veengebied in ontginning te brengen.

Op initiatief van Van der Linden is er in Rijsaterwoude een kopie geplaatst van het beeld van Priester Hendrik zoals dat in Steinkirchen staat.

Henk van der Linden 1922 - 2012 | Foto: Leidsch Dagblad

stichting tot
behoud van
het cultureel
erfgoed van
jacobswoude

De verbouwing van het museum is nu helemaal klaar. Bent u al gaan kijken? Iedere zaterdag is het museum tussen 10.00 en 12.00 uur geopend. Overigens blijven sponsors van harte welkom. Voor uw donatie staat onze bankrekening open: 96.34.90.761 ten name van de Stichting tot behoud van het Cultureel Erfgoed van Jacobswoude. We schreven het al: uw donatie is fiscaal aftrekbaar.

Laat je niet pakken voor den donder, Wees een vent en duik onder!

door Henk Houtman

In de Tweede Wereldoorlog moesten zo'n 350.000 mensen onderduiken en zich verschuilen voor het Duitse oorlogsgeweld. Het ging om mensen, in wie de bezetters belangstelling hadden. Studenten, militairen en mannen die niet in Duitsland wilden werken. Vanzelfsprekend leidden veel verzetsmensen een 'ondergronds' bestaan. Maar in de eerste plaats ging het om de Joodse medeburgers die zich niet wilden laten oppakken door de nazi's. Op het huisvesten van onderduikers stonden flinke straffen. Joodse onderduikers huisvesten was zeer gevaarlijk. Werden ze opgespoord, dan kon het ook voor de gastfamilie slecht aflopen.

Onderduiken, maar waar?

Waar kon je veilig onderduiken? Vooral dunbevolkte en afgelegen streken kwamen daarvoor in aanmerking: West-Friesland, de Achterhoek, de Peel, de Noordoost Polder, de Biesbos. En Woubrugge en Hoogmade. Met name de boerderijen lagen zeer verspreid en afgelegen. Maar soms was het ook veilig door brutaal de kat op het spek te binden. Dan was er in een woning beneden een Duitser ingekwartierd en op zolder was een onderduiker gehuisvest. Ook in huizen in de buurt van de Woubrugse brug, die permanent door Duitse sol-

daten werd bewaakt, zaten onderduikers. Onderduikers bleven vaak niet lang op één plaats, dat was te gevaarlijk. De Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers (LO) regelde adressen, valse identiteitspapieren en bonkaarten. Dappere Woubruggenaren en Hoogmadenaren hebben gedurende de oorlog tientallen, misschien wel enkele honderden onderduikers verborgen gehouden voor de Duitsers.

In het interview met Annie Janard-van Raad in de vorige Jacobs ladder werd het verhaal verteld van Joodse onderduikers bij de familie Van Rosendaal, die aan de Van Hemessenkade 1 in Woubrugge woonde. Het betrof Henri en Elly Rodrigues, Portugees-Joodse kinderen. Dankzij de gastvrijheid en moed van de Woubrugse huisschilder Jan van Rosendaal en zijn echtgenote Bastiaantje de Boon en vele anderen overleefden Henri en Elly de Holocaust. Wie waren Henri en Elly Rodrigues en hoe kwamen zij in Woubrugge terecht?

De familie Rodrigues

Het verhaal begint niet bij de Van Rosendaals, maar bij Jan Bochove senior. De Woubrugse winkelier in manufacturen en confectie betrok zijn handelswaar van de Amsterdamse textielhandelaar Abraham Rodrigues uit de Kromme Mijdrechtstraat 15 huis, die hij al vanaf 1915 kende.

In 1942 werd de situatie voor de Joden heel kritiek. Overal in het land werden ze opgepakt en naar kamp Westerbork gestuurd in afwachting van transport naar de concentratiekampen. De vernietiging van Joden was begonnen.

Abraham Rodrigues kreeg signalen, dat in zijn buurt in Amsterdam veel Joodse gezinnen werden gearresteerd. De Rodrigues' dreigden hetzelfde lot te ondergaan. De textielhandelaar had van Jan Bochove gehoord, dat indien nodig, het gezin kon onderduiken bij broer Bert Bochove en echtgenote Annie die in Huizen in een groot pand een woning annex apotheek hadden.

Op een novemberavond in 1942 vertrokken Abraham, Lea en hun kinderen Henri (13) en Elly (11) Rodrigues in een lijkwagen naar het station, waar ze - zonder bagage, dat zou te veel opvallen - de trein

naar Huizen namen. Daar aangekomen haalde Bert Bochove het gezin van de trein. Twee dagen later viel de Gestapo de woning van Rodrigues binnen... De koffers, meubelen en een piano waren in veiligheid gebracht en werden per boot naar Huizen vervoerd. De meubelen werden bij overburen opgeslagen, de piano ging naar de eerste etage, waar Annie Bochove-Smits regelmatig piano kon spelen.

Henri Rodrigues in de New York Times, 9 maart 1986

Goede schuilplaats

De Rodrigues-familie werd ondergebracht op de zolder. In feite werd tussen het dak en dat van de burens vernuftig een nieuwe ruimte gecreëerd en zo goed gecamoufleerd, dat deze onopgemerkt is gebleven. (Na de oorlog heeft Bert Bochove aan een sergeant van de Engelse geheime dienst gevraagd of hij op zolder de schuilplaats kon vinden. Na 30 minuten zoeken moest hij het opgeven). Er konden tien tot twaalf mensen in. Ook de radio, die eigenlijk bij de Duitsers moest worden ingeleverd, werd daar bewaard.

Het werd druk in huize Bochove, want Bert en Annie hadden al eerder het Joodse echtpaar Pam en Hennie Juliard in hun huis verborgen. Daar kwam dus het vierkoppige gezin Rodrigues nog eens bij. Daarna verleende Bert Bochove ook Lou Ikkersheim, zijn vrouw en hun twee kinderen onderdak en later gedurende de oorlog nog aan vele anderen. Grote hulp in huis was Dirkje van Rosendaal, ook wel

Diet of Dieta genoemd, het vroegere buurmeisje van Bert in Woubrugge. Zij heeft jarenlang in het overvolle huis van Bert en Annie geholpen. Daarnaast was ze een soort bedrijfsleidster in de apotheek. Toen op een gegeven moment een ander winkelmisje de onderduikactiviteiten aan de nazi's verraadde, dreigde het mis te gaan. Nog net op tijd konden de onderduikers tijdelijk elders worden ondergebracht. Zo bracht Dieta van Rosendaal in vliegende haast Abraham en Lea Rodrigues naar een tante in Utrecht, waar het echtpaar welkom was. Helaas woonde er naast een NSB'er, die de Rodrigues opmerkte en liet arresteren. Ze zijn beiden op 25 januari 1944 in het concentratiekamp Auschwitz omgekomen.

Bert en Annie Bochove met hun kinderen Erik (is hoogleraar natuurkunde in de VS) en Marise, die het boek 'De Zonnehoek vertelt...' heeft geschreven. Foto uit het archief van Jan Bochove junior.

Dieta ging met de kinderen Henri en Elly naar haar zus Nel van Rosendaal in Garderen. Na een paar maanden bracht Dieta vervolgens Henri en Elly naar haar ouders in Woubrugge, waar ze in de woning van Jan en Bastiaantje van Rosendaal aan de Van Hemessenkade 1 liefdevol werden opgenomen. Pal naast de Van Rosendaals was bij buurman Jakob van Raad, fietsenmaker en elektricien, een Duitser ingekwartierd. Een stukje verderop werd de Woubrugse brug permanent door Duitse troepen bewaakt, maar het ging allemaal goed.

Het echtpaar Van Rosendaal kreeg toch een tragedie te verwerken. Hun zoon Lodewijk was opgepakt door de Duitsers en in december 1944 in kamp Neuengamme ter dood gebracht.

Witte lakens

Voor zover bekend zijn er geen onderduikers opgepakt in Woubrugge en Hoogmade, al was hier en daar best wel bekend dat er onderduikers in het dorp zaten. De Duitsers in Woubrugge waren geen SS'ers, niet zo fanatiek. Het betrof voornamelijk bewakingspersoneel, dat in Woubrugge werd gestationeerd om even bij te komen van het oorlogsgeweld.

"En als er SS'ers in zwarte jassen met veel misbaar vanuit Leiden naar Woubrugge kwamen voor een razzia of iets dergelijks, dan hing boer Van Egmond in Ofwegen, die trouwens zelf ook onderduikers had, een groot wit laken uit het dakraam. In Woubrugge verdwenen dan in een oogwenk alle onderduikers, die op het land en bij de bedrijfjes werkten, in de slootkanten," zo weet oud-brugwachter Koos Rodenburg (78) te vertellen. "Hoe langer het laken, hoe groter het risico werd geacht."

Jan Bochove senior, zijn echtgenote M. Bochove-Bulk en de kinderen Jan (junior) en Lidy voor de winkel aan de Van Hemessenkade 5 (in 1940). De etalage, waaronder een geheime ruimte was gemaakt voor onderduikers, is goed te zien. Foto uit het archief van Jan Bochove.

NSB'ers

Helaas kende Woubrugge ook een aantal NSB'ers, die overigens niet allemaal het slechtste voor hadden. Jan Stigter zat als kleine jongen bij (de vader van) kapper Groot op zijn beurt te wachten. Een onderduiker, die bij Van Griethuizen aan het Weteringpad was ondergedoken, gaf nogal af op de Duitsers. Bij een NSB'er, die zich op dat moment liet scheren, schoot dat in het verkeerde keelgat. Hij mepte de onderduiker de kapperszaak uit. Toch liep het goed af. Noch de onderduiker, noch Van Griethuizen waar nota bene de Ondergrondse schiet oefeningen hield, zijn door de NSB'er verraden. Overall zaten in Woubrugge onderduikers. Er werd weinig over gepraat maar velen wisten het. De onderduikers hadden een redelijke mate van bewegingsvrijheid, mede dankzij goed vervalste persoonsbewijzen. Niet alleen bij Bert Bochove in

Huizen, maar ook bij zijn broer Jan in Woubrugge zaten in de winkel aan de Van Hemessenkade onderduikers. Jan Bochove junior kan zich herinneren dat er alles bij elkaar zo'n tien verschillende mensen bij hem thuis zijn ondergedoken geweest: "Ik sliep zozegd tussen de onderduikers." Onder de etalage, die was geblindeerd, was een kruipruimte met ligstoelen, dekens en water waar de onderduikers zich konden verbergen. Henri Rodrigues pendelde tussen vier adressen. Hij bleef tot het eind van de oorlog bij de Van Rosendaals. Jan Bochove heeft Henri, die op de middelbare school in Alphen aan den Rijn zat, regelmatig in Woubrugge gezien. "Hij kon gewoon in het café, waar ook Duitsers zaten, een biertje drinken." Na de oorlog heeft Henri Rodrigues Woubrugge bezocht en onder anderen de Van Rosendaals en Jan Bochove ontmoet.

Meer onderduikers

Ook de vader van Hansje Herfst uit de Virulystraat zat aan de Van Hemessenkade ondergedoken. In 1944 moesten alle jongeren vanaf 18 jaar zich melden om in Duitsland te gaan werken. Daar had de 20-jarige Leidse student scheepsbouwkunde Leendert Herfst geen zin in. Op klompen liep hij van Leiden naar Hoogmade, waar hij onderdak zou krijgen in een molen. Dat lukte niet en dus liep hij door naar Woubrugge waar hij kon onderduiken bij de familie Van Dam. Hij was enigszins bekend in het dorp omdat hij stage liep bij scheepswerf De Dageraad. Bij onraad dook hij in een boot op de werf.

Koos Rodenburg weet nog dat bij het spelen met vriendjes op de hooizolder van boer Peters aan de Vierambachtsweg een van de jongens in een gat viel. Eronder bleek een kamertje gemaakt, onzichtbaar gemaakt met strobalen, voor een onderduiker. Het raampje was geblindeerd. Ook weet Rodenburg, dat naast een stal in het midden van een hooiberg een schuilruimte voor onderduikers was gemaakt.

De onlangs overleden Jan Slingerland vluchtte van Zoeterwoude naar Woubrugge omdat hij zich niet wilde melden voor de Arbeitseinsatz. Hij zat op de

boerderij van P. Noordam ondergedoken. Dat was link, want op de boerderij waren Duitse paarden ingekwartierd. Nog linker was dat Slingerland op de zolder van de paardenschuur een kamertje deelde met een jonge gedeserteerde Pool, die bij het Duitse leger was ingelijfd. Nadat de jongen was gevlucht, kwamen Duitsers op de zolder naar hem zoeken. Slingerland, die dit verhaal jaren geleden aan Miny Lemkes-van Wijk heeft verteld, heeft gehoord dat de Pool bij Rijnsaterwoude door de nazi's is neergeschoten.

In de tweede Jacobs ladder van 1998 is te lezen dat Adriaan Buis en zijn buurman Mees van Leersum geen trek hadden om in Duitsland te gaan werken en bij onraad de NH-kerk invluchtten. De een dook onder de kansel en de ander kroop tussen de orgelpijpen.

Bekende onderduikers waren de latere burgemeester van Doetinchem W.P.J. Duval Slothouwer, die bij boer en wethouder Donker was ondergedoken. Bij jachtwerf Wester aan de Woudwetering zat onder anderen Norbert Schmelzer, de latere minister van buitenlandse zaken, ondergedoken. In de loop van de oorlogsjaren hebben tientallen, misschien wel honderden onderduikers op deze en vele andere adressen in Woubrugge en Hoogmade een veilig onderdak gekregen.

Oorlogsburgemeester Rijnders

Ook bij burgemeester Dirk Rijnders, die van 1941 tot 1946 burgemeester van Woubrugge was, was een Joods meisje ondergedoken, Joke Verdoner. Als valse naam op haar identiteitsbewijs kreeg zij Joke Verdoren. Ze kon gewoon met de andere kinderen naar school. Van het gezin hebben de drie kinderen en vader Verdoner de oorlog overleefd. Moeder Hildegard Verdoner-Sluiser werd op 11 februari 1944 in Auschwitz vergast.

Bij het gastvrije burgemeestersgezin 'logeerden' ook zogenaamde stagiaires die op het gemeentehuis een baantje kregen, zoals Van Panhuis en jhr. Rudolph Sandberg van Leuvenum. Sandberg keerde later helaas terug naar huis, het landgoed Leuvenum in Ermelo. Begin 1945 werd hij samen met zijn ouders door de nazi's opgepakt en omgebracht in concentratiekamp Sandbostel in Nedersaksen. Hij

was toen 32 jaar oud. Zijn vader werd door de Duitsers in Neuengamme doodgeschoten. Zijn moeder Ernestine de Beaufort overleefde de oorlog.

De onderduikers moesten worden voorzien van valse papieren. Burgemeester Rijnders gebruikte daarvoor namen van mensen uit gemeenten, waar het Verzet bevolkingsregisters had geroofd. Immers, als het register verdwenen was, kon ook niet worden gecontroleerd of mijnheer Jansen, afkomstig uit Voorschoten, echt die mijnheer Jansen was. Verder werden blanco registratiepapieren gebruikt en verzonden namen daarop ingevuld. Dat zag er allemaal heel legaal uit. De eerder genoemde LO zorgde voor extra bonkaarten om aan voedsel te komen. Het heeft veel moeite gekost om na de oorlog de bevolkingsadministratie weer op orde te brengen.

Burgemeester Rijnders heeft in de oorlog een bijzondere rol gespeeld. Op alle mogelijke manieren dwarsboomde en saboteerde hij maatregelen van de Duitsers, voerde ze niet uit, vertraagde ze met smoesjes, ging naar 'Den Haag' om uitleg te vragen, e.d. Ook zorgde hij voor plotseling uitbrekende tbc- of roodvonkepidemieën om Duitsers ergens weg te houden. Die waren daar heel gevoelig voor. In zijn huis mochten kinderen aanschuiven voor een extra voedzame maaltijd. Aan het eind van de oorlog heeft hij zelf korte tijd moeten onderduiken om zijn leven veilig te stellen.

Na de oorlog heeft hij een glanzende bestuurlijke carrière gemaakt. Hij werd burgemeester van Middelharnis en Sommelsdijk en maakte daar de Watersnoodramp van 1953 mee, werd burgemeester van Amstelveen en voor de CHU Statenlid van Noord-Holland en lid van de Eerste Kamer. Hij kreeg hoge onderscheidingen: ridder in de orde van Oranje-Nassau, ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw en later werd hij bevorderd tot commandeur in de orde van Oranje-Nassau. Het is onbegrijpelijk dat in Woubrugge nooit een straat naar Rijnders is vernoemd, wat wel in Amstelveen bijvoorbeeld gebeurde. Mr. H.M. van Fenema, die na hem slechts vijf maanden (!) burgemeester was, kreeg in Hoogmade de Van Fenemalaan naar zich vernoemd.

Grietje Bogaards en Elly Rodrigues

We eindigen het verhaal over onderduikers weer bij Henri en Elly Rodrigues. Elly kwam via de Bochoves in Huizen en Nel van Rosendaal in Garderen bij de Woubrugse familie Van Rosendaal terecht. Daarna kreeg ze onderdak bij Grietje Bogaards in Hazerswoude en ging ook daar naar school. Toen na de oorlog duidelijk werd dat de ouders van Elly waren omgekomen, heeft Grietje Bogaards Elly geadopteerd. Elly is in 1949 getrouwd met Ernest Cassutto. Het stel is in de Verenigde Staten gaan wonen. Elly is op 5 mei 1984 overleden.

Henri Rodrigues emigreerde in 1949 naar de VS en trouwde daar met Renee Dubinsky. Ernest Cassutto schreef over zijn en Elly's leven het boek 'De laatste Jood van Rotterdam'. De dochter van Bert Bochove, Marise Bochove, schreef het boek 'De Zonnehoeke vertelt' over het moedige leven van haar vader en moeder in de oorlog. Annie Bochove stierf al in juli 1949. In 1956 zijn Bert Bochove en zijn nieuwe echtgenote Betty Sprengeling geëmigreerd naar de VS. Bert is in 1991 op 80-jarige leeftijd overleden.

Bert en Annie Bochove, Jan en Bastiaantje van Rosendaal en Grietje Bogaards zijn door de regering van Israël onderscheiden met de Yad Vashem, een eerbewijs aan niet-Joden die Joden hebben geholpen tijdens de vervolging in de Tweede Wereldoorlog.

Direct na de bevrijding knipten Woubrugse leden van de Binnenlandse Strijdkrachten om niet

bekende redenen het haar af van Dieta en Nel van Rosendaal. Dit staat in schril contrast met wat de zussen voor onderduikers en Joden hebben gedaan. Voor de Israëliëse regering was het aanleiding ook Dieta en Nel de Yad Vashem-onderscheiding uit te reiken.

Geraadpleegde literatuur:

- Digitaal krantenarchief Leiden
- Verhaal over een dorp in oorlogstijd, Miny Lemkes en Jos de Gruiter
- Oorlogservaringen van een plattelandsburgemeester, Dirk Rijnders (zie de boekbespreking hierna)
- De laatste Jood van Rotterdam, Ernest Cassutto
- De Zonnehoeke vertelt, Marise Bochove
- Bert Bochove tells his story, 1986; Humboldt State University
- Burgemeesters van Woubrugge en Hoogmade, Hans van der Wereld
- Jacobs ladder 1998, nummer 2
- Holocaust Martyr's and Heroes' Remembrance Authority

Dit verhaal gaat voornamelijk over onderduikers in Woubrugge. We zijn benieuwd naar vergelijkbare verhalen uit Hoogmade. Weet u er iets over, wilt u dan contract opnemen met de redactie?

Dit boek bevat het levensverhaal van Elly Rodrigues en haar echtgenoot Ernest Cassutto. Het boek is nog altijd te koop. Op de cover staat Ernest Cassutto met achter hem zijn vrouw Elly Rodrigues.

Oorlogservaringen van een plattelandsburgemeester

Woubrugge en Hoogmade tijdens de Tweede Wereldoorlog

Boekbespreking

door Ewout van der Dussen

"Zodra mijn hulp gevraagd werd, was mijn vraag: 'ben je goed gezond?'. De vraag was belangrijk, omdat geprobeerd kon worden de jongens afgekeurd te krijgen (voor werk in Duitsland (EvdD)). De wenselijkheid van afkeuring werd dan onderstreept door verklaringen van verschillende artsen. Aan deze vorm van sabotage hebben artsen uit Woubrugge (dokter Loth), Roelofarendsveen, Rijpwetering, Leiderdorp, Alphen aan den Rijn en directeuren van klinieken en andere inrichtingen tot directies van krankzinnigengestichten toe, prachtig samengewerkt. Variaties in de ziektegevallen genoeg: breuken, bedwateren, buik- en maagklachten (altijd oncontroleerbaar), verhoogde bloeddruk, krankzinnigheid in de familie. Nog nooit was ik zo goed op de hoogte met de familiekwaaletjes in het dorp als toen!"

Aldus een passage uit het boekje 'Oorlogservaringen van een plattelandsburgemeester', van Dirk Rijnders, van 1 augustus 1941 tot 1 maart 1946 burgemeester van Hoogmade en Woubrugge. Kort na de oorlog stelde Rijnders zijn herinneringen aan die donkere periode op schrift, een getypt manuscript. Het is een zeer grote verdienste van de oud-burgemeester dat hij zijn herinneringen voor het nageslacht heeft opgetekend.

In het uitverkochte boek 'Verhaal over een dorp in oorlogstijd' uit 1998 zijn enkele gegevens en passages uit het manuscript van Rijnders al gebruikt. Een kopie van zijn document is aanwezig in het museum van Woubrugge.

Het is ook een verdienste van Hans van der Wereld die na het overlijden van Rijnders in 2006 het manuscript heeft bewerkt tot een zeer leesbaar boekje; een toegankelijke bijdrage aan de oorlogsperiode van Woubrugge en Hoogmade.

Uit het boek blijkt duidelijk dat er naast de ondergrondse die o.a. aanslagen pleegde ook bovengrondse netwerken waren die voorschriften en bevelen van de Duitsers traineerden en saboteerden, ondanks dat er op veel plaatsen NSB'ers rondliepen en er ook tal van NSB-burgemeesters waren benoemd, o.a. in Alphen aan den Rijn; mensen die het Duitse beleid kritiekloos ondersteunden en uitvoerden.

Zo is er in november 1943 op het gemeentehuis in Woubrugge een grote sabotagevergadering belegd met verschillende burgemeesters en vertegenwoordigers van Bureau Oogstvoorziening, het arbeidsbureau en de voedselcommissaris, 'allemaal goede Nederlanders', schrijft de burgemeester.

Rijnders wist, al of niet via het netwerk, met dokter Loth, of samen met gemeenteambtenaren, veel inwoners van Woubrugge in die moeilijke tijd te helpen.

Zijn uitgangspunt was dat de bezettingsmaatregelen voor de inwoners van Woubrugge en Hoogmade zo weinig mogelijk gevolgen zouden hebben. Zo werd alles in het werk gesteld om de manlijke inwoners hier te houden.

Tegen de niet aflatende inzet van de Duitsers om jonge mannen op te pakken om de fabrieken in het achterland te laten draaien. De fabrieksarbeiders zelf werden immers aan het front ingezet. Hij vertelt hoe de maatregelen rond personen en de persoonsbewijzen werden dwarsgezet en gesaboteerd.

Inkwartiering

Rijnders schrijft dat de tyfus in de oorlogsjaren in Hoogmade een belangrijke rol heeft gespeeld. "Hoewel na een verplichte inenting van de gehele bevolking het aantal patiënten na enige maanden afnam, meende ik de tyfusedemie te moeten uitbuiten in het belang van mijn gemeente tegen de bezetter."

Met veel overleg, waarbij hij ook verschillende Duitse gezagdragers tegen elkaar uitspeelde, en waarbij hij met ontslag werd bedreigd, wist Rijnders de inkwartiering van vrij veel manschappen te voorkomen. Maar dat lukte niet altijd. Er waren meerdere keren massa-inkwartieringen, zo ook van 20 juni 1943 tot 28 september 1943 van 180 man en 150 paarden. Scholen, het verenigingsgebouw en hotel Swama werden gevorderd en een groot aantal stallen werd in beslag genomen.

In het hoofdstuk 'Afbraak en inundatie' de 'verschrikkelijke plannen', zoals Rijnders het noemt, tot het onderwater zetten van zeer vruchtbare grond van de Oudendijkse- en de Veenderpolder, blijkt dat hij zich met succes heeft ingezet om de weg tussen Woubrugge en Hoogmade begaanbaar te houden en beschermde dijken aan te leggen rond de begraafplaats en enkele boerderijen. Over de afbraak van een aantal woningen voor een vrij schootsveld schrijft Rijnders dat hij toen 'voor een principiële beslissing kwam te staan: Mag ik meewerken aan de afbraak van woningen ten behoeve van de vijand'. Hierbij overwoog hij zelfs om af te treden. Hij wist een hoge Duitse officier naar Woubrugge te krijgen en langs de panden te lopen die in het afbraakbevel stonden. Uiteindelijk kon driekwart blijven staan.

Het zijn maar enkele voorbeelden uit het relaas van Dirk Rijnders, waaruit wel duidelijk is dat de inwoners van Woubrugge en Hoogmade ondanks individueel leed, veel aan deze burgemeester hebben te danken. Grote en kleine 'wapenfeiten' zonder wapens; zo wist hij ook de klok uit de Woubrugse kerk te behouden.

"Wanneer massa-inkwartieren gevraagd werd in gebouwen, dan propageerden wij inkwartiering bij particulieren. Wanneer verspreiding van troepen bij particulieren gevraagd werd, dan vroegen wij inkwartiering in gebouwen. Steeds konden wij aantonen dat de gevraagde ruimten niet aanwezig waren of in onvoldoende mate te gebruiken, dat de bevolking over niet voldoende bedden beschikte, dat inkwartiering minder gewenst was vanwege de mogelijkheid van difterie- en tyfusbesmetting, dat andere onderdelen van het leger al inkwartiering gevraagd hadden."

Aanbieding voor leden

Leden van de Historische Vereniging O.C. van Hemessen kunnen het boekje bestellen voor € 14,95, waarna u het - na een berichtje - af kunt halen in het museum.

Bestellen kan via een mailtje naar vd.dussen@hccnet.nl met vermelding van naam en adres, voor 17 juni. Het boekje is ook te bestellen via Boekscout.nl en kost dan € 17,79 inclusief porto.

1 mei 1894 Onder ooievaars

Eenigen tijd geleden werd het ooievaarsnest in het dorp Woubrugge door een wijfjesooievaar betrokken; het mannetje liet op zich wachten. Deze dagen kwamen er een paar vreemde ooievaars opdagen, die zich op dat nest wilden installeren, hetwelk tot een verwoed gevecht, 1 tegen 2, aanleiding gaf. De slotsom was, dat het wijfje voor een oogenblik van het nest verdreven werd, waarop de vreemde indringers hare eieren, 4 in getal, in den bek namen, en op het dak van het huis van den heer Guldmond te pletter smeten. Na het verrichten van deze euveldeed vertrokken zij en kon de verdrevene haar nest weder betrekken.

Namen en Stenen | Deel 6

door Rie Kammeraat

Bateweg 10, Woubrugge

SUKABUMI

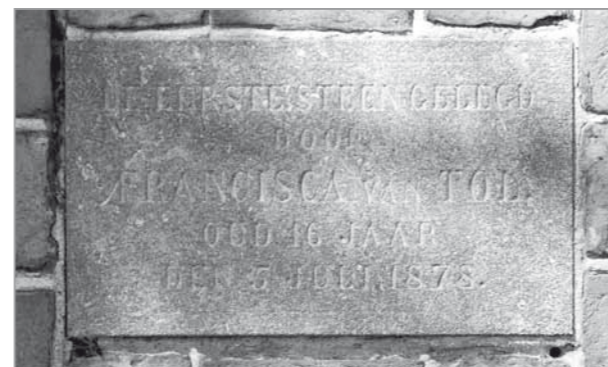

Het zal niet vaak voorkomen dat een huis genoemd wordt naar de legerplaats van een militair. Maar in Woubrugge gebeurde dat. Martinus de Winter [1925-2007] ging als militair bij de 7 December Divisie in 1946 naar Nederlands-Indië en werd gestationeerd in het militair hospitaal in Sukabumi. Daar werkte hij bijna 5 jaar als verpleger en dat beviel zo goed, dat hij er het liefst gebleven was. Maar ja, Martinus had verkering en zijn meisje was Lena van der Boon [1931], dochter van Gerardus van der Boon en Johanna Strookman, dus zo Woubrugs als 't maar kon en Lena zag Sukabumi heel niet zitten. Martinus, die voor zijn diensttijd gevaren had, werd schipper op de binnenvaart en later voer hij naar België, Duitsland en Zwitserland, eerst met Lena, toen met

twee zontjes erbij, maar toen de derde op komst was kocht Martinus in 1962 het huis op de Bateweg, waar een zontje en twee dochttertjes geboren werden. Martinus bleef varen, tot een hernia hem dwong werk aan de wal te zoeken. Hij werd schilder, maar vanwege zijn rug moest hij daarmee stoppen. Zoon Ward heeft mij dit verhaal verteld. Het huis is verkocht en wordt opgeknapt, maar dat gaat langzaam, want opnieuw woont er, naar verluid, iemand die vaart en lang niet altijd thuis kan slapen. Sukabumi: dat betekent 'houden van het land'. Hopelijk blijft het bord aan de gevel, want het herinnert aan de geschiedenis. Meer goede dan slechte herinneringen aan Soekaboemi, meer slechte dan goede aan Sukabumi? Maar dat zijn vragen waarvoor deze rubriek niet bedoeld is, dus blijft het bij een pleidooi het bord te bewaren.

Frederikskade 1, Hoogmade

FRANCISCA VAN TOL

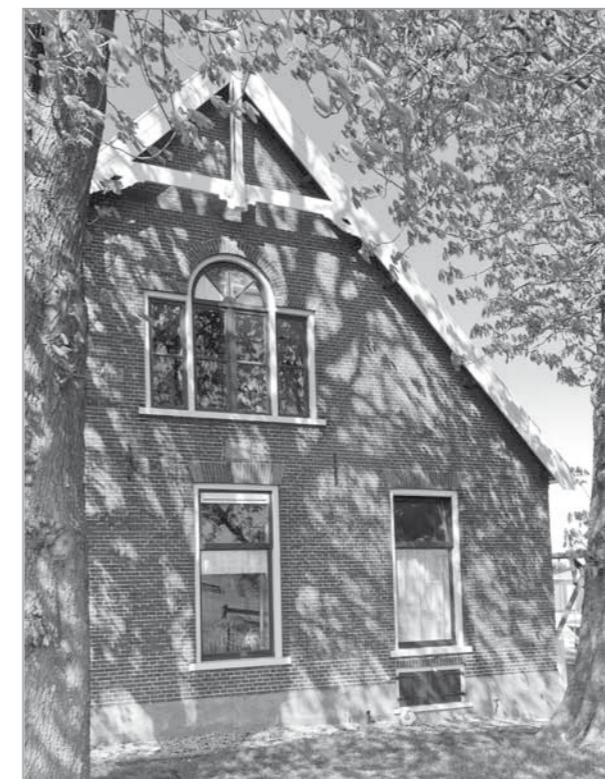
oud 16 jaar

den 5-7-1878

Als Cornelis van Tol de Oude Aa overstak en het pad afliep dat naar zijn bouwmanshoeve ging, had hij rechts van zijn huis de Oude Aa, verderop keek hij naar de Does en was hij aan de zuidkant van zijn land, dan was daar de Kromme Does. Eind 1819 had hij bij notaris Thomas van Bergen de koopakte ondertekend en hij bezat nu een hoeve met woning, zomerhuis, schuur, karnhuis, hooiberg, verder getimmerte, erf, 3 tuintjes, een houtbosje, wei- en hooiland en een schuld van fl. 9.000.- Hoe oud de kapitale, hechte en weldoortimmerde huismanswoning in 1819 was, is niet bekend. Alle notariële akten werden ook geregistreerd in de

boeken van Schout en Schepenen, maar tussen 1785 en 1791 is alles verdwenen - slechts een boek met hypotheken bleef bewaard en daaruit blijkt dat IJsbrand Strijk de hoeve met bijna 28 morgen in 1788 kocht, maar niet van wie. IJsbrand verkocht zijn bezit in 1791, loste zijn schuld ad fl. 3.000.- af en werd pachter. Hij was een zoon van Klaas Aalbertsz Strijk en Neeltje Pieterse Stijne en werd op 25 mei 1740 in Woubrugge gedoopt. Zijn huwelijk in 1772 met Louise Corsen van der Geest werd gevolgd door elf of meer kinderen, waarvan er zeven binnen acht jaar tijds naar het kerkhof aan de Oude Aa werden gebracht. Lousje overleed in 1803, IJsbrand in 1806. Hij was kaashandelaar en had het niet alleen druk met het kopen en verkopen van huizen, boerderijen en landerijen, maar moet toch ook als landbouwer wat te doen hebben gehad. Maar eveneens in 1791 kocht hij Boskade 11, de boerderij die nu in het Openluchtmuseum staat. In 1800 ging hij failliet en al zijn bezit werd verkocht.

Paulus en Pieter van Lelijveld waren de nieuwe eigenaars van de bouwhoeve en landerijen in de Frederikspolder [waar zij nog meer bezit hadden en vererfd, want in 1819 waren dat Jan Lelijveld als erfgenaam van Paulus, en de weduwe van Pieter].

Op 19.07.1791 sloten zij met IJsbrand een pachtcontract af dat eindigde op 01.05.1811. IJsbrand overleed in 1806 maar in de morgenboeken wordt geen nieuwe pachter genoemd. Blijkens de morgenboeken van 1736-1760 van het Hoogheemraadschap Rijnland was zijn vader, Klaas Aalbertsz Strijk, eigenaar van landerijen, eerst van 14 morgen 5 hont 20 roeden, later van 18 m 5 h 20 r. Tussen 1760-1784 kwamen daar 6 mo 3 h bij van zijn vrouw Neeltje Pietersdr van Stijne en 2 mo 3 ho van zoon IJsbrand Klaasz Strijk. Totaal 26 mo 11 ho 20 r. Klaas overleed in 1758, maar in de morgenboeken blijft de naam vaak staan als het bezit overgaat op vrouw en kinderen. Gebouwd bezit wordt niet vermeld, maar het ligt voor de hand dat Klaas een bedrijf met woning had. Het land, of een deel ervan, werd later eigendom van Cornelis van Tol. Door het ontbreken van de transport registraties kan niet met zekerheid gezegd worden dat de boerderij die IJzaak Klaasz Strijk bezat, voorheen eigendom van zijn vader was. Daar zou nog in de Leidse notariële archieven verder naar moeten worden gezocht.

Cornelis Jacobsz van Tol werd in 1778 in Rijpwetering geboren als zoon van Jacobus Corsz van Tol en Maria/Marijtte Cornelisse van der Fits. Hij was al bijna 31 toen hij in 1808 trouwde met Neeltje Borst, ook in 1778 in Rijpwetering geboren. Haar ouders waren Cornelis Jansz Borst en Anna Jacobsdr van der Voort. Dochttertje Marijtte kwam op 8 februari 1809, Neeltje overleed ruim een week later. Het was vroeger een riskante zaak om een kind te krijgen. Het gezin woonde toen nog in Rijpwetering. Het duurde tot 1813 eer Cornelis opnieuw trouwde. Het zou heel goed kunnen zijn dat Cornelis toen pachter was of werd van de boerderij van de Lelijveld's. Zijn 2e vrouw was Maria Sparwer en van hun vier kinderen kwam Jacobus op de boerderij, die zijn weduwe liet slopen. Dat was Flora Koppert, bijna acht jaar jonger dan haar man en nu, 187 jaar later, nog bekend als weldoenster van de R.K. parochie van Hoogmade. Maar die gulheid kwam pas later. De eerste zorg waren de elf kinderen, waarvan er zeven maar heel kort leefden. Jacobus stierf in 1877 en Flora zette het bedrijf voort met haar zoons Cornelis 1849, Gorf 1850 en Ger-

rit 1857, tot Cornelis, de oudste, met Catharina van Egmond trouwde en naar de boerderij van zijn schoonvader Willem van Egmond in Hoogmade ging. Flora besloot het bedrijf te splitsen. De boerderij werd tot op de grond toe afgebroken en opnieuw opgebouwd door Henricus Verbij (de grootvader van Hein Verbij) en Adrianus Colijn, die samen een timmerbedrijf hadden; de metselaar was Willem Zwaan. Het woongedeelte werd gedekt met fraaie Oegstgeester pannen, de stal kreeg een rieten dak en boven de kelderramen kwamen kruisen opdat de duivel niet naar binnen kon om de melk te bederven. Het zomerhuis werd pas later vernieuwd. Francisca mocht de eerste steen leggen en deed dat op 5 juli 1878. Zij was het vijfde dochttertje, het enige meisje dat in leven gebleven was. In de voor-gevel staat haar naam, Francisca, en haar leeftijd, 16. Ze werd geboren op 11 januari 1862 en was 20 toen ze trouwde en de boerderij verliet.

Gerrit bleef op de oude, nu nieuwe boerderij. Hij trouwde met Maria Zwetsloot en van hun acht kinderen volgde Frans zijn vader op. Hij trouwde met Betje van der Kroft, en overleed toen hij pas 44 was. Wim, de jongste van hun acht kinderen werd een maand na zijn vaders dood geboren. Betje, nu weduwe met een groot gezin, kon op de boerderij blijven dank zij Leo, Frans' jongere broer die daar gebleven was. Zij trouwden in 1948 en Wim en zijn broers en zusters moesten van Betje van die dag af vader zeggen tegen hun oom.

Wim werd de vijfde generatie van Tol op het bedrijf. Hij en zijn vrouw Mieke Verhagen kregen twee zoons en een dochter. Zoon 2, Koos (de naam die al in de 18e eeuw in de familie zit) heeft het bedrijf uitgebreid met een camping. Koos en Linda hebben drie kinderen, en het is te hopen dat er ook in de toekomst een Van Tol over zijn of haar land in de Frederikspolder van de Oude Aa, langs 'Francisca' naar de Does zal lopen.

Ten slotte: Ten noorden, en omringd door het land van Cornelis, had Cornelis Ruijgrok van der Werve zijn huis, erf en tuin. Dat perceel werd later eigendom van de Van Tol's en daar kwam de tweede boerderij, bestemd voor Georgius, de 2e zoon van Jacobus & Flora. Maar dat komt een andere keer.

Omwillen van de duidelijkheid en de geschiedenis: Wie Wie Was en Woonde Waar:

De Frederikspolder behoorde bij de gemeente Woubrugge, maar werd toen en nu tot Hoogmade gerekend. Als er Woubrugge staat, is het bijna altijd Hoogmade.

- **Jacob Corsz van Tol** & Maria/Marijtte Cornelisse van der Fits, ouders van Cornelis van Tol.
- **Cornelis Jacobsz van Tol**, doop Rijpwetering 29.11.1778 - Woubrugge 02.09.1841
x 1. 08.05.1808 met Neeltje Borst doop Rijpwetering 09.09.1778 - Rijpwetering 17.02.1809, kind Marijtte van Tol.
x 2. 20.01.1813 met Maria Sparwer, Voorschoten 10.02.1786 - Wb 12.09.1854, ouders Cornelis Sparwer en Cornelia Strijk.
- **Jacobus van Tol** Wb 01.07.1817 - Wb 22.08.1877, x in Voorschoten 1824 met Flora Koppert, Hazerswoude 28.04.1825 - Hoogmade 23.05.1911, dochter van Gregorius Koppens & Francisca van Leeuwen.
- **Cornelis van Tol** 1849-1920 x Catharina van Egmond 1848-1937, dochter van Willem van Egmond en Wilhelmina van Wieringen, Kerkweg, Hoogmade.

Voor het museum kregen wij een dakpan. Op het binnenkorf te slopen schuurtje zit een oud, blauw emaille plaatje met het huisnummer van de boerderij: B 359. Het zal te zien zijn in het museum. Mocht u, lezer, ook een oud huisnummerplaatje hebben, dan hopen wij dat ook u het schenkt.

- **Georgius van Tol** [Gorf] 1850-1929 x 1. Maria Zwetsloot 1858-1881; x 2. Maria Kelder 1859-1932. Frederikskade 2.
- **Cornelis Gerardus van Tol** [Gerrit] 1857-1916 x Maria Zwetsloot 1859-1937, acht kinderen.
- **FRANCISCA** 11.01.1862 - .... x 23.05.1882 met Johannes van Dril, 1855-1885, bloemkweker in Hillegom; hun zoons waren: Theodorus 1883-1957 en Jacobus Johannes 1885-1894. In 1894 woonde Jacobus bij zijn oom Cornelis van Tol 1849 op de Kerkweg in Hoogmade. Zijn vader overleed in het jaar van zijn geboorte, zijn moeder in of voor 1891, want in juli van dat jaar kwam Flora, Francisca's moeder, terug uit Hillegom. Theodorus werd banketbakker, trouwde en kreeg tien kinderen.
- **Franciscus Adrianus van Tol** [Frans] 1894-1938 x Barbara Christina van der Kroft [Betje] 1902-1978.
- **Leonardus Jacobus van Tol** [Leo] 1897-1976 x Barbara Christina van der Kroft 1902-1978.
- **Wilhelmus Gerardus van Tol** [Wim] x Mieke = Wilhelmina Maria Verhagen [kinderen Leo-Koos-Liesbeth].
- **Jacobus Cornelis van Tol** [Koos] x Linda van Burik [kinderen Jelle-Femke-Sietse].

Veel familiegegevens, uitgezocht door Jan Disseldorp, verstrekte Wim van Tol, aangevuld in het archief, via internet en door Liesbeth van Dril. Verder zoekwerk: Regionaal archief Leiden, Hoogheemraadschap Rijnland, SARM en Wat Was Waar. Wat nog meer ter zake doet, zoals de Strijk's, gaat het museum.

De volgende keer zijn **Lena** en **Hendrika** uit de Heimansbuurt aan de beurt. Ze werkten niet erg mee, en Hendrika al helemaal niet, maar helemaal verdwijnen lukte hun toch niet.

Beligje

door Rie Kammeraat

Wie had op 9 maart 1742, toen Beligje gedoopt werd, kunnen denken dat zij in 2012 in de Jacobs ladder terecht zou komen? Zij werd geboren in Bodegraven als dochter van Dirk Cornelisz de Vooght en Hillette Pieters IJselendoorn. Het gezin verhuisde naar Woubrugge, waar vanaf 1745 nog zes kinderen kwamen. Beligje was bijna twintig toen ze trouwde met Paulus Moraal. Ze kregen zeven kinderen, waarvan de jongste Paulus was, geboren na de dood van zijn vader en hem na 1½ jaar gevolgd. Op een zomeravond in 1812 liep Beligje op de dijk van de Vierambachtspolder langs de boerderij die nu Bouwlust heeft. Daar kwam ze Johannes van Aalst tegen. Geen aardige jongen, oordeel zelf maar:

9 juni 1812

De burgemeester van Woubrugge, die ook de Ambtenaar van het Publiek Ministerie bij het Tribunaal van Politie van het Canton Woubrugge is, zegt tegen Beligje de Vooght: wat is er gisteravond gebeurd? En Beligje verklaart dat zij de avond tevoren omstreeks 8 uur vlak bij de woning van de weduwe van Gerard Roos op de dijk van de Vierambachtspolder liep en daar veldwachter Willem van der Vis en Johannes van Aalst, de zoon van boer Roeland van Aalst, tegenkwam. De veldwachter bestrafte Johannes, omdat zijn 3 honden altijd los liepen en een van de honden zojuist in een achterpoot van een paard had gebeten waarop een man zat die zij niet kende. Dat had heel slecht kunnen aflopen. Maar Johannes, niet van kritiek gediend, begon te schelden en te vloeken en riep tegen de veldwachter: "je bent een bliksemse luisbos ik scheid in je, en als ik je allenig tegen kom zel ik je op je ziel slaan" en meer van dat fraais dat Beligje niet onthouden heeft.

En Beligje is dan ook te allen tijde bereid om deze verklaring, in handen van de weledelgestrenghe heer Pieter Cornelis Riemersma, Vrederechter van het Canton Woubrugge, de behoorlijke eed af te leggen.

Waarop Belligje, die niet kan schrijven, een stevig kruis krast, en Jacobus Claessen tekent. En daaronder zet hij een flink rond stempel: MAIRIE DE WOUBRUGGE (BOUCHES DE LA MEUSE).

Noten:

Dirk Cornelis de Vooght had een scheepstimmerbedrijf, zo ongeveer waar, lijkt mij, de oude boerderij van Kroes lag, bij het bruggetje in de Comriekade ligt (in onderzoek). Roeland van Aalst en Geertje Kroes (van eenzelfde familie Kroes als Reinier Kroes die in 1813 de boerderij op de Comriekade kocht). Roeland en Geertje waren pachters van een huismanswoning aan de wetering met 40 morgen in de Vierambachtspolder, eerst eigendom van Hendrik van Oordt, later van zoon Gregorius van Oordt. Op die plek stond de boerderij van Buitenhuis, te zien op foto 373 van 'Woubrugge aan de Wetering'.

De kranten

door **Rie Kammeraat**

Hoe te kiezen uit de berichten van zestig en negentig jaar geleden? Een keuze die vooral wil laten zien hoe het leven was, wat genoegens verschafte en hoe de vrije tijd werd doorgebracht waarvan nu heel wat zittend naar de 'grote tijdopslokker' gaat. En een beetje over mensen, maar die staan niet zo vaak in de krant behalve als ze 50 of 60 jaar getrouwd zijn.

WOUBRUGGE 1922

Correspondent Otto van Hemessen:

8 april 1922

Het bestuur der afdeling 'Het Groene Kruis' alhier heeft besloten deze maand, door een aantal jongedochters, daartoe uitgenoodigd, den bekenden Emmabloem te doen verkoopen, ten behoeve van onze aan tuberculose lijdende landgenooten van alle gezindten. Het bestuur verwacht even groote mildheid, nu het geen buitenlandsche personen, maar eigen landgenooten, zelfs dorpsgenooten geldt. Zij het een gave der dankbaarheid voor eigen gezondheid.

28 april 1922

De laatste werkzaamheden aan de waterleiding in ons dorp zijn geschied. Bijna ieder kan nu drinkwater verkrijgen. Enkel, die een goede regenput hebben, kunnen nog niet aan het leidingwater wennen, doch aansluiten is verplichtend.

11 mei 1922

Onlangs wezen wij op het gevaar dat ontstaan is door het rooien van de boomen langs 'de Kleinen Baan' alhier. Woensdagmiddag, stortte de heer J.de O. met zijn rijwiel in de breede wijk welke langs dat voetpad loopt.

13 mei 1922

De nieuwe consistorie der Ned.-Herv. Gemeente en tevens vergaderlokaal voor Chr. doeleinden is thans onder de kap gekomen. Het vormt met kerkgebouw en pastorie een mooi geheel. Het nieuwe gebouw kan, wat architectuur betreft, worden geroemd en strekt den heer P.Boot, den ontwerper, tot eer.

20 mei 1922

Tot voor ettelijke weken had ons dorp nog geen voetbalclub en nu heeft het er reeds twee, een voor grooten en een voor knapen.

26 mei 1922

Woensdag is door den scheepswerf 'De Dageraad', firma Wed. J.Boot, alhier, weder afgeleverd een sierlijk gebouwde motorvrachtboot 'Alida Maria' genaamd, ten behoeve van de NV. Houtwerf Haarlem.

1 juni 1922

Uit de Raadsvergadering over het leidingwater:

te Hoogmade smaakt het water naar teer.

16 juni 1922

Dezer dagen is het juist een halve eeuw geleden dat Hoogmade met ons dorp door een rijweg is verbonden.

De weg zou 4620 meter lang zijn en er kunnen moeiteloos 4620 woorden aan gewijd worden. Maar wie is bereid om dat te doen?

Gisteren is een aanvang gemaakt met den bouw van vier huizen aan den Kerkweg, in den polder Oudendijk alhier. Straks zal daar ten westen van ons dorp een aardige buurtschap verrijzen.

Daar kreeg Otto gelijk in.

HOOGMADDE 1922

Uit de Leidsche Courant

Een gouden bruidspaar: Op 5 juni 1872 trouwden **Nicolaas van der Pouw Kraan** en **Agatha van Rijn** en 50 jaar later zorgden de kinderen, het bestuur van de Doespolder, de burens en de Hoogmadese Harmonie ervoor dat het een mooi feest werd.

Omdat er dit keer al zoveel getrouwd was, komen Niek en Aagje in een volgende Jacobsladder aan de beurt.

De heer Sormani, de rentmeester van de heerlijkheid Hoogmade, heeft aan Gedeputeerde Staten verzocht de weg van Hoogmade naar Leiderdorp te sluiten voor autoverkeer.

Hij voorzag toen al veel ellende.....

WOUBRUGGE 1952

Correspondent Jan den Ouden schreef lange stukken, vooral over lezingen en vergaderingen. In april luisterde de Christelijk Historische Jongerengroep naar een lang betoog over de ontwikkeling van het onderwijs en de schoolstrijdschoolstrijd en in mei was het onderwerp: Is er geloofsvrijheid in Spanje? In juni een lezing voor de Christelijk Historische Kiesvereniging: het was verblijdend dat Frankrijk met krachtige hand tegen het communisme optrad, dat na het communisme de woningnood de grootste staatsvijand was, land- en tuinbouw aandacht eisten voor de ernstige verzilting en het plan van de arbeid van de P.v.d.A.: 'De weg naar de vrijheid' met kracht afgewezen moest worden. Een uitleg over het begrip 'recht' leidde tot de kop 'Het recht berust bij God'.

Op 23 april was er een propaganda-avond van 'Steun Wettig Gezag'. Er was te weinig belangstelling voor deze organisatie, die toch zo belangrijk was, ook voor de steun die aan dienstplichtigen kon worden geboden. Verwezen werd naar het IJzeren Gordijn, de 12.000.000 vluchtelingen in West-Duitsland en de gang van zaken in de Russische gecontroleerde gebieden. De oproep aan de jonge mannen om lid te worden van de S.W.G. of de reserve-politie was echter niet bijster succesvol. Wel in Oude Wetering, maar ja, daar marcheerde de drumband van de Nationale Reserve uit Den Haag eerst door het dorp en pas toen de muziek ophield kwamen de woorden en aan 't eind had S.W.G. er 15 leden bij.

7 mei 1952

Naar Jaarbeurs en ....de speeltuin

Uit alle delen van ons land zijn dezer dagen leden van de Bond van Plattelandsvrouwen naar Utrecht getogen, om de Agrarische tentoonstelling te bewonderen, vooral de stand 'Woning en kleding'. Ook onze Landsvrouwe, H.M. Koningin Juliana bezocht deze dag de tentoonstelling, een feit, waardoor de Woubrugse dames dit uitstapje niet licht zullen vergeten. Het deed deugd de stand van de firma Boot in de afdeling Visserij te zien. Een teken dat Woubrugge, hoewel klein, toch iets presteert. Na het middagmaal werd een tocht door de Betuwe gemaakt, waar de appelbomen nog in volle bloei stonden. Om 8 uur werden de laatste restjes energie in de speeltuin te Haastrecht verbruikt. Allicht dat de bus van Keessen en Langhout een tevreden gezelschap thuis bracht.

8 mei 1952

Op 22 mei 1902 trouwden **Gerrit Verkade** en **Harmke Feenstra** en nu vieren ze hun gouden bruiloft. Gerrit werkte een groot gedeelte van zijn leven in het boerenbedrijf en had later nog 12 jaar lang een petroleumhandel. Harmke kwam vanuit het Friese Makum bij burgemeester Wichers in dienst. Beiden zijn 73 en gezond.

Dankzij vijf kinderen en (in 1952) veertien kleinkinderen, wonen er nu nog nakomelingen in Woubrugge. Het kiekje (zie de volgende bladzijde) is genomen op de Vrouwgeestweg, waar zij een groot deel van hun huwelijk hebben gewoond.

Het echtpaar Verkade-Feenstra

Twee gouden bruidsparen: in 1902 trouwden op 13 mei **Petrus Baak** en **Cornelia van Leyden** en op 15 mei **Petrus Volwater** en **Helena Maria Deters**.

Bruidegom Baak is nu, in 1952, 75 jaar, fietst, tuiniert, en zeer kras. De bruid is 72, doet alleen haar huishouden, wat in haar geval wel bijzondere eisen stelt. Er kwamen veertien kinderen (twaalf zijn er nog), veertig kleinkinderen en drie achterkleinkinderen. 't Zal druk geweest zijn op Noordeinde 4.

Het echtpaar Baak-van Leyden

9 juni 1952

Zeventig kinderen uit Woubrugge en Hoogmade deden op 30 mei het theoretisch verkeersexamen en de dag erna het praktisch gedeelte. Vier jongens maakten de examens foutloos: Dammens Uithol, Piet Heemskerk, Pou Kastelein en Jan van der Post. Het was zowel voor wachtmeester W.J. Peeters als voor de jeugd een groot evenement. Jan van der Post schreef: "Omdat er in Hoogmade maar twee straten waren, moesten we eerst naar Woubrugge fietsen om het praktische deel af te leggen. Na afloop - bij de diploma uitreiking - was er Woubrugse limonade: 1 fles limonadesiroop op een melkbus (40 liter) water. Je begrijpt dat wij op dat mengsel zingend en fluitend naar Hoogmade terug reden!"

Voor W.J. de Koning uit Utrecht werd het visverkeer in de Woudwatering een even groot evenement: aan een nylondraadje van 0.32 mm. wist hij, vlak bij de brug, een karper te bemachtigen van ruim 27 pond - géén visserslatijn.

HOOGMADE 1952

Dit keer aandacht voor inwoners met namen die nog altijd in Hoogmade voorkomen.

Het Bruidspaar Volwater-Deters trouwde voor de kerk tegelijk met vijf andere paren, twee daarvan mochten eveneens een 50-jarig huwelijk vieren. Bruidegom Volwater tuiniert nog op het bedrijf van zijn zoon en de bruid doet het huishouden. Zij kregen twaalf kinderen en 37 kleinkinderen. En dus is het feest op Boskade 2!

Het echtpaar Volwater-Deters

Van beide paren stond op 2 mei 1952 een foto in de Leidse Courant.

(Zie ook het stukje op de volgende pagina, Een familiefoto, red.)

Een nog langer huwelijk begon op 26 februari 1952 tussen **Hugo P. Zwetsloot** en **Adriana (Sjaan) M. Hoogenboom**.

Op 26 februari 2012 waren zij 60 jaar getrouwd. De kerkelijke viering vond plaats op 19 februari en na afloop van de mis marcheerde de Heerlijkheid van Hoogmade de kerk in en stelde zich voor het altaar in de volle breedte van de kerk op. Een serenade, drie marsen en drie x Lang zullen ze Leven, waarbij alle kerkgangers gingen staan en meezongen. Niet alleen de Bruid was ontroerd, velen waren het met haar.

Er zullen die meimaand in 1952 heel wat kijkers bij de kerk hebben gestaan, maar op zondag 25 mei stonden, niet bij de deur maar bij het kerkhek, enige Dames speldjes te verkopen ten bate van Herwonnen Levenskracht, om 'zonnenschijn te brengen in het leven van de T.B.C.-patiënten'. Op 2 juni was er weer een groot bal, maar hoe lukte het een protestante jongeman om binnen te komen? Bij de deur werd een rozenkrans uit de zak gehaald en open ging die deur! En met dit slimmigheidje eindigt het tweede kwartaal van deze rubriek.

Het echtpaar Zwetsloot-Hoogenboom

Een familiefoto: De Volwater's in de Bospolder

door Rie Kammeraat

In de krantenrubriek vindt u de foto van het Bruidspaar Volwater-Deters toen zij in 1952 hun 50-jarig huwelijk vierden. De trouwdag was op 15 mei 1902 en bijna elf maanden later kwam de eerste van twaalf kinderen, zeven in Alkemade en vier in Hoogmade/Woubrugge. Op de foto op de volgende pagina, die in 1927 gemaakt is toen Piet & Lena 25 jaar getrouwd waren, ontbreekt no. 4, de eerste Jo. Hij werd maar 6 jaar. En dat kleintje vooraan is Piet, die nu nog met zijn Rie op de Boskade woont.

Van links naar rechts, bovenste rij: Tinus - Marie - Gé. Middelste rij: Catrien - Jo - Jan - moeder - vader - Truus - Mien. Onderaan: Piet - Leentje.

Hoe kwam het dat Piet en Lena in Hoogmade terecht kwamen? Piet werkte in de tuinderij van Jacobus Johannes van der Meer in Roelofarendsveen. Diens zoon Johannes C. kocht de boerderij aan de Zuidzijdevaart in de Bospolder als tuinderswoning en Piet en zijn gezin gingen daar naar toe. Dat was in 1917. Maar kort daarop trouwde Johannes [Jan] met Martina Helena van der Valk en betrok de tuinderswoning. Piet en zijn gezin kregen het veel kleinere zomerhuis, waar Lena niet blij mee was. Er was weinig ruimte en onder het onbeschoten dak van de zolder vonden kou en sneeuw hun weg naar de bedden van de kinderen. 's Winters stalde en verzorgde Piet drie koeien van Piet Zwetsloot; Lena was daar blij mee, want de melk ging in het grote gezin grif naar binnen. Later had hij een paar eigen koeien. Jonge Piet trouwde toen zijn ouders nog in het zomerhuis woonde en trok bij hen in. Dat viel niet mee voor zijn vrouw Rie Disseldorp, want zij was gewend aan de flinke boerderij die haar vader, Nicolaas Disseldorp, na de dood van zijn broer Jacobus Johannes in 1940 betrok. Dat was, en is, de boerderij Kerkstraat 51, waarover later. Rie kon het met haar schoonmoeder gelukkig goed vinden, want zo'n inwoning valt niet mee. Later werd een nieuw huis gebouwd en het oude, dat tussen de tuinders- en de nieuwe woning stond, werd gesloopt. Jan en Martine van der Meer-Van der Valk kregen geen kinderen. Na Marine's

overlijden trouwde Jan met Maria van Velzen. Als weduwe had zij goede burens aan Piet en Rie en als Piet kwam keek hij graag naar een schilderij van het oude zomerhuis. Toen zij overleden was

vond de familie een briefje in de linnenkast, dat het schilderij voor Piet was; het hangt nu in hun woonkamer. Hugo Tander heeft er een mooie foto van gemaakt.

De familie wat vollediger:

Vader Piet	Petrus Volwater	06.10.1874 - 04.03.1956
Moeder Lena	Helena Maria Deters	19.04.1879 - 08.01.1961

Kinderen

1. Jan	Johannes Martinus	07.04.1903 - 24.07.1984
2. Gé	Gerardus Arnoldus	27.08.1904 - 26.12.1979
3. Tinus	Martinus Jacobus	13.01.1906 - 11.08.1996
4. Jo	Johannes Theodorus	04.08.1907 - 24.05.1914
5. Truus	Geertruida Maria	07.01.1910 - 27.06.1987
6. Marie	Maria Jacoba	04.03.1912 - 19.10.1995
7. Koos	Jacobus Theodorus	22.02.1914 - 12.04.1993
8. Jo	Johannes Henricus	21.03.1916 - 26.12.1965
9. Mien	Wilhelmina Elisabeth	02.07.1919 - 19.02.1993
10. Catrien	Catharina Maria	15.12.1920 - 20.10.2009
11. Leentje	Helena Anna	18.10.1922 - 15.12.2000
12. Piet	Petrus Gerardus	03.06.1925

Heeft u ook zo'n mooie oude foto van een familie in Hoogmade of Woubrugge ? In de Jacobs ladder zullen wij er graag wat bij vertellen.

